

РОЗДІЛ І. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 327(519.3):796.323.2

Сергій Кулик,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин та регіональних студій,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Kulyk.Serhij@vnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-7520-7426

Тетяна Єлова,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

yelova.tetiana@vnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-1059-5795

DOI

**ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНО-ПОЛІТИЧНИХ КОНТАКТІВ
ЕКСБАСКЕТБОЛІСТА «CHICAGO BULLS» ДЕННІСА
РОДМАНА З «ВЕРХОВНИМ ВОЖДЕМ» КНДР КІМ ЧЕН ІНОМ**

США й країни Заходу характеризують Північну Корею як «комуністичну, ізольовану, закриту, репресивну, таємну тоталітарну» державу. Між США та КНДР відсутні дипломатичні відносини, а Державний департамент США рекомендував громадянам країни не здійснювати поїздок до КНДР із міркувань власної безпеки або взагалі забороняв їх. Тому поїздка у 2013 р. до Пхеньяну на особисте запрошення Кім Чен Іна, відомого в минулому баскетболіста Д. Родмана, одноклубника легендарного М. Джордана по «Chicago Bulls», викликали велику зацікавленість і суспільний резонанс у США. Світова громадськість сподівалася, що любов Кіма до баскетболу, його захоплення «Bulls», з одного боку, і зусилля «зірки» НБА – із другого, зможуть допомогти у вирішенні проблемних питань у двосторонніх відносинах – звільнення американських громадян, дотримання прав людини, припинення Пн. Кореєю ракетно-ядерних випробувань – і налагодять ще один неофіційний канал зв'язку між цими країнами. Його перші поїздки до

Пн. Кореї в американській пресі називали «баскетбольною дипломатією». Спортсмен, за його словами, намагався закликати президента США Б. Обаму «підняти трубку й зателефонувати» Кіму, підкресливши, що обидва лідери обох країн люблять баскетбол, пропонував свої послуги президенту США Д. Трампу як посередника в переговорах із Пн. Кореєю. Однак, як з'ясувалося згодом, поведінка Д. Родмана протягом п'яти візитів до північнокорейського лідера, непередбачуваний характер спортсмена, його «дружба на все життя з Кімом» не мають нічого спільного з «великою політикою». Доводиться, що заяви Д. Родмана про «Верховного вождя» та КНДР лише певним чином політизують його приватно-спортивні контакти, дають йому змогу залишатися відомою медійною персоною й підтверджують власні слова Денніса: «я не політик, я просто баскетбольний посол».

Ключові слова: ядерна програма КНДР; відносини між КНДР і США; права людини; «баскетбольна дипломатія»; товариські матчі; посередництво; «Амбасадор Родман»; Нобелівська премія миру.

Serhii Kulyk,

Lesya Ukrainka Volyn National University,
ORCID ID: 0000-0001-7520-7426

Tetiana Yelova,

Lesya Ukrainka Volyn National University,
ORCID ID: 0000-0002-1059-5795

PECULIARITIES OF SPORTS AND POLITICAL CONTACTS OF A FORMER «CHICAGO BULLS» BASKETBALL PLAYER DENNIS RODMAN WITH THE DPRK «SUPREME LEADER» KIM JONG UN

The United States and Western countries characterize North Korea as a «communist, isolated, closed, repressive, secret totalitarian state». There are no diplomatic relations between the United States and the Democratic People's Republic of Korea, and the US State Department advised its citizens not to travel to the DPRK for their own safety, or banned travels altogether. Therefore, in 2013 a trip of a well-known former basketball player D. Rodman, a teammate of the legendary M. Jordan in the «Chicago Bulls», to Pyongyang at the personal invitation of Kim Jong Un aroused great interest and public response in the United States. The world community hoped that Kim's love of basketball, his fascination with the Bulls, on the one hand, and the NBA star's efforts, on the other, could help resolve issues in bilateral relations, namely, the release of American citizens, human rights, and the

end of North Korea's nuclear missile tests, and will establish another unofficial channel of communication between the countries. His first trips to North Korea were called «basketball diplomacy» in the American press. The athlete said, he had tried to urge the US President Obama to «pick up the phone and call» Kim, emphasizing that both countries' leaders loved basketball, and he offered his services to the US President Trump as a mediator in negotiations with North Korea. However, as it turned out, Rodman's behavior during his five visits to the North Korean leader, the unpredictable nature of the athlete, his «lifelong friendship with Kim» had nothing to do with «big politics». The author of the article argues that D. Rodman's statements about the «Supreme Leader» and the DPRK politicize his private sports contacts only in some way, allow him to remain a well-known media personality, and confirm Dennis's own words: «I'm not a politician, I'm just a basketball ambassador».

Key words: DPRK nuclear programme; DPRK – USA relations; human rights; «basketball diplomacy»; friendly matches; mediation; «Ambassador Rodman»; Nobel Peace Prize.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Лідери недемократичних держав світу, слідуючи своїм спортивним захопленням або з метою підвищення власного політичного іміджу, неодноразово запрошуюють відомих спортсменів до своїх країн. Одним із таких є лідер КНДР Кім Чен Ін (далі в тексті – Кім, С. Кулик). Він фанат баскетболу, палкий шанувальник «Chicago Bulls» ще від часу навчання в приватній школі у Швейцарії (1998–2000 рр.), у якій виступав за шкільну команду. Любов до цього виду спорту йому прищепив японський кухар К. Фудзімото, який у певний період дитинства Кіма взяв його під свою опіку. Захоплення баскетболом, командою й тріо Родман–Джордан–Піппен передалося Кіму, який почав уважно слідкувати за іграми НБА, малювати портрети М. Джордана у своєму зошиті. Хоча Кім Чен Ін був повним і невисоким на зріст (нижче 170 см), він добре грав у баскетбол, намагався зацікавити ним усіх навколо, постійно говорив про НБА і носив джерсі з прізвищами М. Джордана й Д. Родмана. Його батько – Кім Чен Ір – також уболівав за баскетбольну династію «Чикаго Буллз» та навіть просив у влади США дозволу офіційної зустрічі з М. Джорданом, але не отримав згоди, а у 2011 р. намагався організувати візит М. Джордана до КНДР. Знаючи про його захоплення, державний секретар США М. Олбрайт під час візиту до Пхеньяну у 2000 р. привезла в подарунок Кім Чен Іру баскетбольний м'яч «Wilson» з автографом М. Джордана. Цей м'яч є цінним експонатом у музейному комплексі

«Міжнародна виставка дружби» (неофіційна назва – Музей подарунків вождям Пн. Кореї) [1]. Коли Кім Чен Ін став на чолі Пн. Кореї, він офіційно запросив М. Джордана до своєї країни, але екстравець відмовив. Тоді Кім запропонував Д. Родману, за словами якого, у «Chicago Bulls» «Джордан був Богом, Піппен був Ісусом, я – Мойсеєм», і той погодився за умови, що йому гарантують безпеку. Із того часу контакти між лідером держави й відомим баскетболістом набули дружного характеру з певним політичним контекстом.

Денніс Кіт Родман (1961 р. н.) – американський баскетболіст, п'ятиразовий чемпіон Національної баскетбольної асоціації (у складі «Детройт Пістонс», 1989 і 1990 рр. та «Chicago Bulls», 1996–1998 рр.), провів понад 900 матчів. Він лідер НБА з підбирань (1992–1998 рр.), кращий гравець захисту НБА (1990–1991 рр.), учасник «Матчу усіх зірок» НБА (1990, 1992 рр.). За свою спритність і чіпкість отримав звання «Король «підбирань». У 2011 р. був уведений до «Залу слави НБА». Д. Родман сім разів входив до збірної всіх зірок захисту. Він належить до двадцятки найтитолованіших баскетболістів НБА за всю історію існування турніру. У сезоні 1996/1997 був у топ-10 найбільш оплачуваних гравців НБА. Після завершення спортивної кар'єри у 2006 р. Денніс зробив стрімку комерційну кар'єру в індустрії шоу-бізнесу: брав участь у різноманітних ТВ-передачах, розважальних шоу, знімався в кіно, випускав власну марку горілки [2].

Отже, Д. Родман став першим громадянином США, який особисто зустрівся з представником правлячої династії Кім. Свої візити в КНДР він називає «турами баскетбольної дипломатії», а зустріч із «другом Кімом» – частиною баскетбольного дипломатичного турне. Серед обов'язкових пунктів програми перебування спортсмена в Пн. Кореї – проведення показових виступів для дітей, гравців збірної, їх тренування, проведення майстер-класів, товариських матчів ветеранів НБА зі збірною КНДР. Однак політичний складник його поїздок значно ширший і саме він набув міжнародного розголосу впродовж останніх років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дотепер у вітчизняній та російській історіографії немає ґрунтовних аналітичних досліджень візитів баскетболіста Д. Родмана до КНДР і його зустрічей із Кім Чен Ін. Український та російськомовний контент цієї проблеми ґрунтується переважно на численних інтерв'ю Д. Родмана, його дописах у Twitter, публікаціях в англійській періодичній пресі й спеціалізованих спортивних сайтах. Оригінальністю відзначаються матеріали російського корєзнавця, журналіста-міжнародника О. Кір'янова [1; 3]. Про особливості

перебігу внутрішньополітичних процесів у Пн. Кореї, її позиціонування на міжнародній арені йшлося в передачі «48 минут» на радіо «Эхо Москвы» [4].

А. Файфілд у книзі про політичну біографію Кім Чен Іна в розділі «Баскетбол с шакалами» аналізує причини виникнення контактів політика й спортсмена, особливості візитів останнього в КНДР, суспільно-політичну ситуацію навколо них [5]. Ще в грудні 2013 р. експерт із Пн. Кореї автор книги «Ядерна розбірка: Північна Корея захоплює світ» та оглядач Forbes.com Г. Чанг (G. Chang) висловив думку, що Д. Родман «дуже важливий» для північнокорейського режиму, бо «Кім Чен Ін повинен показати, що його режим, уряд є єдиними, а це не так». «Із Д. Родманом ми побачимо багато подій, створених для телебачення. Усі будуть посміхатися, усе виглядатиме нормально, і це зміцнить режим», – підсумував експерт [6]. Автор підтримує думки Д. Маккарі (J. McCurry), викладені в публікації газети «Guardian» «Кім Чен Ін – явний переможець у баскетбольній дипломатії Денніса Родмана», про те, що поїздки колишньої «зірки» НБА «допомагають покращити внутрішньополітичну репутацію» лідера Пн. Кореї, а «його присутність надає легітимність надзвичайно жорсткому режиму» і додає, що «з цього видовища» та в цій «великій культурній пригоді Д. Родмана в Пн. Кореї всі дипломатичні здобутки належать Кіму» [7]. Американська преса досить критично ставиться до «дипломатичних місій» Д. Родмана, інколи відверто кепкує з його ролі посередника в контактах між Кім Чен Іном і президентом США Д. Трампом [8], а чимало активістів вважають їх «лише кормом для північнокорейської пропаганди».

Мета дослідження – довести гіпотезу, що візити колишнього професійного американського баскетболіста Д. Родмана до КНДР, його зустрічі й спілкування з Кім Чен Іном – це не «баскетбольна дипломатія», а приватно-спортивні поїздки, різновид спортивно-політичного туризму.

Методика дослідження. Автор використав різні методи дослідження. Психологічний метод дав змогу з'ясувати, як захоплення Кім Чен Іна баскетболом у молоді роки вплинуло на формування його світогляду, політичних переконань і згодом стало частиною державної політики Пн. Кореї. Інформація про риси характеру Д. Родмана полегшила розуміння його поведінки та висловлювань під час перебування в КНДР. За допомогою івент-аналізу вдалося простежити, як день народження лідера КНДР, підготовка до товариських матчів між баскетбольними командами США й КНДР, проведення ядерних випробувань Пн. Кореєю, підготовка до саміту глав двох держав вплинули на розвиток міжна-

родних відносин і двосторонніх контактів, знайшли своє продовження в поїздках Д. Родмана до Пхеньяну. Завдяки використанню контент-аналізу автор проаналізував реакцію, відгуки та оцінки представників мас-медіа, експертів, науковців на заяви, вчинки й дії Кім Чен Іна та Д. Родмана під час і після двосторонніх контактів між ними. Автор розглядав особливості спортивно-політичних контактів Д. Родмана з лідером Пн. Кореї в хронологічній послідовності. При цьому проведено їх порівняння щодо особливостей суспільно-політичної ситуації напередодні поїздки Денніса, їх політичної та спортивної складових частин, спортивної й політичної оцінок візитів. Сукупність цих методів дослідження сприяла створенню цілісного уявлення про особливості спортивно-політичних контактів між відомим політиком і спортсменом.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Протягом 2013–2027 р. Д. Родман здійснив п'ять візитів до КНДР: три – у 2013 р., по одному – у 2014 і 2017 рр. Вони відбувались у різних суспільно-політичних умовах як у Пн. Кореї, так і на міжнародній арені, тривали різну кількість днів, охоплювали різну мету й програму перебування.

Таблиця 1

Спортивно-політичні контакти (поїздки) Д. Родмана до КНДР

<p>Суспільно-політична ситуація напередодні візиту. Політична й спортивна складові частини візиту. Спортивна та політична оцінки візиту</p>
<p><i>Перший візит: 26 лютого 2013 р.</i></p>
<p>Ситуація: 12 лютого КНДР провела підземне випробовування ядерної зброї (третє – на той момент), усупереч резолюціям ООН і закликам міжнародного співтовариства, закрити ядерну програму. Після цього дипломатичні відносини між США й Пн. Кореєю загострилися. Вашингтон вимагав запровадження більш жорстких санкцій.</p>
<p>Політична складова частина: у поїздки брали участь десять осіб: три гравці БК «Harlem Globetrotters» і знімальна група компанії «Vice Media», яка планувала зняти документальний фільм для каналу НВО про свій візит і розвиток баскетболу у КНДР (пізніше фільм отримав назву «Великий вибух у Пхеньяні»). Сподівалися, що Д. Родман зможе отримати аудієнцію в «лідера нації». На гру запросили корейських студентів,</p>

Продовження Таблиці 1

іноземних дипломатів, представників міжнародних організацій, але не допустили іноземних журналістів [9].

Державне телебачення КНДР показало сюжет про те, як Д. Родман і гравці «HG» відвідують монументи в столиці [10].

Спортивна складова частина: під час матчу, який завершився з рахунком 110:110, Д. Родман сидів поруч із Кім Чен Іном. Баскетболіст заявив, що гра символізує дружбу між двома країнами. Лідер КНДР особисто запросив Д. Родмана на «вечерю, караоке й горілку».

Спортивна оцінка: протягом усієї зустрічі Д. Родман узагалі не розмовляв із Кімом про політику: «політика – я до цього непричетний, я приїхав, щоб нести спорт».

Політична оцінка: в інтерв'ю на державному телебаченні КНДР Д. Родман назвав диктатора «другом на все життя». «Для мене честь представляти США». «Хоч відносини між нашими країнами перебувають у плачевному стані, особисто я є другом маршала Кім Чен Іна й народу КНДР», Кім «хоче змін», КНДР – «непогана» країна.

Після повернення в США Д. Родман заявив, що Кім хотів би, щоб йому зателефонував президент США Б. Обама.

Другий візит: 3–7 вересня 2013 р.

Ситуація: дещо раніше влада КНДР на знак протесту проти спільних американо-південнокорейських військових навчань, які пройшли в серпні, відкликала запрошення для спеціального посла США з прав людини Р. Кінга, який повинен був приїхати в Пхеньян, щоб спробувати звільнити К. Бая (К. Вае)*. У березні 2013 р. представник Державного департаменту відхилив припущення про те, що Д. Родман міг би стати послом США в КНДР: «він ніколи не займався дипломатією й не представляє погляди США» [11].

Спортивна складова частина: перед поїздкою Д. Родман заявив, що планує обговорити створення професійної баскетбольної ліги в Пн. Кореї й очолить збірну країни з баскетболу, щоб готувати її до Олімпійських ігор 2016 р. Наголосив, що він був би радий заробити грошей у КНДР, але працюватиме не заради грошей. Висловив надію, що його дії приведуть до діалогу між керівництвом Пн. Кореї й США.

Політична складова частина: у 2013 р. Д. Родман звернувся через Twitter до Кіма з проханням звільнити К. Бая. «Я закликаю Верховного лідера Пн. Кореї або, як я називаю його, Кіма зробити

Продовження Таблиці 1

мені послугу й відпустити К. Бая». Баскетболіст пояснив, що його твіт є реакцією на статтю в газеті «The Seattle Times», автор якої заявив, що якщо Родман та Ін по-справжньому дружать, то баскетболіст не побоїться заступитися за К. Бая. Напередодні візиту спортсмен повідомив, що обов'язково попросить Кіма звільнити К. Бая. Згодом сказав, що йому нічого не обіцяно щодо його звільнення й він не буде це обговорювати [12]. Разом із сім'єю Кіма провів відпустку на його острові.

Політична оцінка: Д. Родман: «Це не моя робота – запитувати про К. Бая». «Запитайте про це Б. Обаму, запитайте Х. Клінтон» [13].

Спортивна оцінка: Д. Родман: «КНДР не повинна нікого лякати. Країна хоче змін. І це стосується баскетболу. Хочу, щоб люди приїжджали сюди грати й бачили, що тут усе добре та спокійно. А я буду прикладом. Поки буду тренувати збірну» [14].

Третій візит: 19–23 грудня 2013 р.

Ситуація: 12 грудня було страчено дядька Кім Чен Ін – Чан Сон Тхек, якого вважали другою за могутністю політичною фігурою в країні, звинувативши в змові проти правлячого режиму. Президент Пд. Кореї Пак Кин Хе назвала цей період «епохою терору» й заявила, що ситуація на Корейському півострові «гірша, ніж коли б це не було», і визнала, що після страти Чан Сон Тхека буде складно передбачити курс відносин між Північчю та Півднем.

Спортивна складова частина: Д. Родман провів відбір і тренування гравців збірної КНДР для участі в матчі з нагоди дня народження Кіма. Пообіцяв, що кожен із 12 місцевих гравців отримає від нього в подарунок кросівки. Планували, що перші дві четверті матч проходитиме у форматі «КНДР проти США», а потім склади будуть перемішані в довільному порядку. Д. Родман: «Ідеться лише про одне – зблизити дві країни».

Політична складова частина: Кім не зустрівся з Д. Родманом. Експерти розглядали майбутній матч як можливість для США й КНДР знайти спільну мову та досягнути ефекту, подібного до «дипломатії пінг-понг» між США й Китаєм у 1970-х рр. [15].

Спортивно-політична оцінка: поїздки Д. Родмана спонсорувала букмекерська фірма «Paddy Power» [16], але після страти Чан Сон Тхека відмовилась.

Четвертий візит: 8–9 січня 2014 р.

Ситуація: за ініціативи Д. Родмана у день народження лідера КНДР 8 січня відбувся показовий товариський матч.

Продовження Таблиці 1

<p>Спортивна складова частина: у матчі проти збірної Пн. Кореї брали участь колишні «зірки» НБА – К. Андерсон, К. Робінсон, В. Бейкер.</p>
<p>Д. Родман наголосив, що йому довелось умовляти їх, бо вони хвилювалися за свою безпеку. Перемогла збірна КНДР – 47:39.</p> <p>Політична складова частина: перед початком матчу Д. Родман заспівав для Кіма пісню «Happy Birthday to You». До нього приєдналися 14 тис. глядачів, які, стоячи, аплодували й скандували гасла на честь вождя. Назвав Кіма «великим лідером, який турбується про свій народ».</p>
<p>Спортивна оцінка: резонанс у ЗМК країн світу.</p> <p>Політична оцінка: візит закінчився скандалом: в інтерв'ю телеканалу «CNN» Д. Родман заявив, що американець К. Бая сам винен у тому, що опинився у в'язниці. Правозахисники критикували поїздку спортсмена у зв'язку із ситуацією з порушенням прав людини в КНДР і стратую дядька Кіма, та за його несприяння у звільненні К. Бая. Згодом Д. Родман попросив вибачення за свої висловлювання [17]. Пізніше К. Бая подякував баскетболісту за підвищення обізнаності громадськості про його справу.</p>
<p>П'ятий візит: 13–17 червня 2017 р.</p>
<p>Ситуація: у зв'язку з ядерними та ракетними випробуваннями Пн. Кореї (на час візиту Д. Родмана у 2017 р. КНДР уже провела десять ракетних випробувань) і заявами її офіційних осіб розробити ракету з ядерною боєголовкою, спроможну вразити материкову частину США, зросла напруга у відносинах між країнами.</p> <p>Візит Д. Родмана збігся в часі зі звільненням американського студента О. Вармб'є (O. Warmbier)**, якого утримували на території КНДР. На запитання журналістів, чи планує він поговорити з Кімом про чотирьох затриманих американців, відповів: «Це не моя мета зараз. Моя мета – зрозуміти, чи можу зробити новий внесок у спортивне життя Пн. Кореї».</p>
<p>Спортивна складова частина: подарував Кіму баскетбольні майки з автографами, зустрівся з чемпіонкою Олімпійських ігор-2012 з дзюдо Ан Кум-Ае.</p> <p>Політична складова частина: подарував міністру спорту КНДР книгу президента США Д. Трампа «Мистецтво укладати угоди» (без автографа автора). Спонсор поїздки – криптовалюта «PotCoin».</p>

Політична оцінка: Д. Родман: «Це була дійсно хороша поїздка». Натомість Держдепартамент США повідомив, що Д. Родман не має ніякого стосунку до звільнення О. Вармб'є. Після повернення до США баскетболіст з'явився перед журналістами в чорній футболці з принтом у вигляді власного портрета в стилі коміксів і написом «Посол Родман» і «Я прийшов з миром». Він заперечив наявність будь-якого секретного завдання від президента США Д. Трампа на зустрічі з Кімом.

Д. Родман про свої відносини з Кімом: «Ми катаємося на конях, на лижах, гуляємо, майже не говоримо про політику, і це добре» [18].

**Кеннет Бая (1969 р. н.), відомий у КНДР як Пе Джун Хо – американець корейського походження. Провів 735 днів у північнокорейському ув'язненні. Заарештований у листопаді 2012 р. після того, як приїхав до КНДР у складі туристичної групи. У травні 2013 р. влада КНДР засудила його до 15 років трудових таборів. Суд визнав, що К. Бая таємно провіз екстремістську літературу з метою організації змови й повалення уряду країни. Вирок К. Бая оголошено під час політичного затишшя після декількох тижнів постійних погроз Пхеньяна на адресу США та Пд. Кореї. США неодноразово закликала владу КНДР звільнити К. Бая.*

***Отто Вармб'є – 22-річний американський студент – був затриманий владою КНДР у січні 2016 р. і засуджений до 15 років каторжних робіт за спробу викрадення пропагандистського банера. Був звільнений у червні 2017 р.*

Автор пропонує такі аргументи на доказ своєї наукової гіпотези.

Особливості запрошення Д. Родмана до КНДР ми вже розглянули вище. Додамо лише, що у 2013 р. Кім Чен Ін придумав власні правила баскетболу, за якими грають лише в КНДР: точні кидки в останні три хвилини – це вісім очок; якщо м'яч не торкає дужки кільця під час кидка з-за дуги (залітає «чисто») – нараховують чотири очка; слем-данк оцінюють у три очка; за неточний кидок зі штрафної лінії знімають одне очко [19; 20]. Статусність першого візиту Д. Родмана в КНДР підкреслює той факт, що в аеропорту Пхеньяна його зустріли віцеміністр спорту Сон Кван Хо й О Хун Реном, генеральний секретар баскетбольної асоціації [21] та особисто «Верховний вождь». Для Кіма не характерно з'являтися на публіці в супроводі іноземних гостей, але під час товариських матчів він сидів на трибунах поруч із Д. Родманом. При цьому північнокорейського лідера не бентежила незвична зовнішність спортсмена. Це при тому, що в країні встановлені чіткі стандарти зачісок й одягу.

Отже, захоплення Кім Чен Іна баскетболом у молоді роки з часом стало частиною внутрішньої та зовнішньої політики наймолодшого

керівника держави у світі (став главою держави у віці 30 років). Зараз Кім уболіває за команду НБА «Лейкерс». «Зірка» баскетболу першої величини М. Джордан через політичну ситуацію в КНДР і ризик зазнати особистих репутаційних утрат відмовився відвідати Пн. Корею натомість Д. Родман погодився відразу.

Д. Родман не має офіційних повноважень «Посла доброї волі», «Посланця миру» чи «спортивного дипломата від США». Баскетболіст постійно наголошує на тому, що політика – не його справа. Під час своїх перших візитів до Пн. Кореї він намагався порушувати політичні питання, але це не сприяло їх вирішенню. Наприклад, Д. Родман не допоміг у справі звільнення громадянина США К. Бая, про що його неодноразово просили, хоча спортсмен спілкується з Кімом віч-на-віч (Кім володіє англ. мовою – *С. Кулик*). У грудні 2013 р. до нього зі шпальти газети «Washington Post» звернувся правозахисник Сін Тон Хек, уродженець КНДР, який утік до Пд. Кореї з проханням «скористатися дружбою з диктатором, щоб допомогти йому зрозуміти, що в його руках є повноваження, які дозволяють закрити табори й реформувати економіку країни, щоб кожен мав щось з'їсти» [22]. Тому під час наступних поїздок до Пн. Кореї Д. Родман намагався уникати політичних питань, а на запитання з політичним підтекстом відповідав неохоче та нечітко.

Серед причин незалучення Д. Родмана до (не)офіційної дипломатичної роботи назвемо насамперед його стійку ще за часів ігрової кар'єри репутацію скандаліста, відомого своєю ексцентричною поведінкою та екстравагантністю – в одязі, зачісках, татуюваннях, проколах [23]. Найкраще характеризують Д. Родмана його книги: «Хочу бути гірше усіх» (1996 р.) і висловлювання: «Я – людина-екзотика. Мій девіз – наплюй на всіх. Хочу жити так, як я хочу, а не як мені намагається диктувати нудна громадськість»; «Моє життя – це цирк. Мій рік – 365 днів безладу. Я нічого не планую, і мені це подобається. Навіть Люцифер не знає, що я утну наступного разу» [24]. Спортсмена запам'ятали за зйомками в журналі «Playboy» як ведучого передачі «Кругосвітня подорож із Деннісом Родманом» на MTV, колишнього бойфренда співачки Мадонни, чоловіка секс-моделі Кармен Електра, із якою він прожив менше десяти днів. Крім того, баскетболіст останні п'ятнадцять років бореться з алкогольною залежністю й переживає важкі проблеми особистого характеру [25]. Д. Родман хизувався вживанням спиртних напоїв разом із Кімом, а після свого повернення з КНДР (січень 2014 р.) вкотре змушений був пройти курси лікування від алкогольної залежності. Як переконує біографія спортсмена, уся ця екстравагантність – це ретельно продуманий і роками

створюваний образ, який приносить Д. Родману гроші навіть після закінчення його професійної кар'єри.

Отже, представники влади США, керівництво міжнародних організацій, зважаючи на особисті риси характеру Д. Родмана, його схильність до епатажних вчинків і висловлювань, дуже критично ставиться до його «баскетбольної дипломатії» і не ризикує надати йому будь-яких офіційних повноважень. Як влучно зауважила Г. Ендрюс-Дайер (H. Andrews-Dyer) у «Washington Post» у 2018 р., цей «оригінальний поганий баскетбольний хлопець робить не дуже тихий вплив на відносини Пн. Кореї зі США з 2013 р.», і ставить риторичне питання: «Але якщо він виглядає як дипломат і твітує як дипломат, чи це дипломат?» [26].

Посередницьких чи дипломатичних послуг Д. Родмана не потребувала жодна з адміністрацій президентів США, незважаючи на те, що ЗМІ, експерти й сам спортсмен стверджували про його роль посередника в перемовинах між Кімом і президентами Б. Обамою, Д. Трампом. У свій час експерти вважали експортсмена своєрідним посередником між владою КНДР і США: на початку березня 2013 р. Д. Родман після поїздки до Пхеньяну заявив, що лідер КНДР «не хоче війни» та «хоче, щоб Обама зателефонував йому» і додав, що «він любить баскетбол, Обама теж любить баскетбол, так давайте з цього і почнемо» [27]. На таку заяву пресекретар адміністрації президента повідомив, що питання про дзвінок Б. Обами Кім Чен Іну не актуальне, бо «у США є прямі канали для зв'язку з КНДР». Натомість адміністрація президента США запропонувала владі КНДР звернути увагу на покращення життя своїх громадян замість того, щоб витратити гроші на запрошення «спортивних знаменитостей, які розважають еліту» [28].

Президент США Д. Трамп також заперечував свою співпрацю в політичних питаннях із Д. Родманом. У березні 2018 р. представник баскетболіста зізнався, що ще до президентства Д. Трампа, Кім Чен Ін цікавився думкою Д. Родмана щодо президента США. Баскетболіст запропонував Д. Трампу будь-яку допомогу в підготовці й проведенні зустрічі, адже був переконаний, що той «є ідеальним лідером для розв'язання проблеми КНДР». За іншою інформацією, у 2014 р. Д. Родман заявив, що Д. Трамп просив скласти йому компанію для відвідування КНДР, але президент США пізніше категорично спростував такі заяви [29]. Перебуваючи в Пхеньяні влітку 2017 р., колишній спортсмен на запитання, чи обговорював він свій візит із президентом Д. Трампом, відповів так: «Я практично впевнений, що він радий тому, що я тут, і намагаюсь зробити те, що треба нам обом» [30]. Цей візит спровокував спекуляції в пресі

США з приводу того, що Д. Родман може бути «спецпослом» Д. Трампа в його спробах налагодити канал спілкування з Кім Чен Іном. Пригадали, що Д. Родман двічі (2009, 2013 рр.) брав участь у реаліті-шоу «Кандидат-знаменитість» («Celebrity Apprentice»), яке вів Д. Трамп; що вони зустрічалися й обговорювали поїздки ексгравця НБА до Пн. Кореї; про те Денніс офіційно підтримав Д. Трампа в його президентській кампанії у 2015 р. Видання «Washington Post», коментуючи заяву Д. Трампа про готовність зустрітись з Кім Чен Іном, відзначало, що Д. Родман – єдина людина, із якою особисто зустрічався лідер КНДР і США, що робило спортсмена кращим кандидатом для «спецмісії». Спеціаліст по КНДР Д. Пінкстон визнав, що МЗС Пн. Кореї вже давно висловлювало побажання, щоб Д. Родман відвідав КНДР, і це було б своєрідним приводом для зниження напруги у відносинах між Вашингтоном та Пхеньяном. Припускали також, що саме за посередництва експортсмена влада Пн. Кореї зробила дипломатичний жест у бік США, звільнивши чотирьох американців, котрі були затримані в КНДР за звинуваченнями в різних злочинах [3]. Однак усе це так і залишилося на рівні припущень та здогадок. Отже, заяви Д. Родмана про його спортивно-політичне дипломатичне посередництво суперечили реальним фактам і власним словам. Як іронічно зауважила Р. Мічам-Ціттель (R. Meacham-Zittel) у замітці «Щоб вести перемовини з Північною Кореєю, відправте Денніса Родмана» (серпень 2018 р.), «давайте боротися з колунами за допомогою клоунів» [8], маючи на увазі дипломатичні здібності Д. Трампа й Д. Родмана.

Поїздки Д. Родмана в КНДР відбувалися на тлі того, що Держдеп США не рекомендував або взагалі забороняв візити громадян США в Пн. Корею. Тому Д. Родман зазнавав жорсткої критики за свою дружбу з диктатором. Адміністрація президента США Б. Обама не мала ніякого стосунку до «баскетбольної дипломатії» Д. Родмана, а Державний департамент відразу дистанціювався від його дій і постійно наголошував на тому, що це приватні візити й «люди повинні пам'ятати про це, коли дивляться і чують його коментарі». У своїх заявах Білий дім критикував спортсмена за ігнорування ситуації щодо дотримання прав людини в Пн. Кореї та її ядерної програми. Керівництво НБА також відмежувалося від поїздок баскетболіста [31]. Отже, «тури баскетбольної дипломатії» Д. Родмана – це лише власна ініціатива експортсмена за підтримки й особистого зацікавлення ними Кім Чен Іна.

Д. Родман не був залучений і запрошений на перший в історії саміт глав держав США та КНДР у Сингапурі 12 червня 2018 р., хоча спортсмен

стверджував, що частково, завдяки йому відбулася ця «історична зустріч», на якій розглядали питання нормалізації двосторонніх відносин, денуклеаризації та гарантій миру на Корейському півострові. Експерти, журналісти припускали, що спортсмен як один із небагатьох, хто особисто знайомий із Д. Трампом і Кімом та неодноразово відвідував Пн. Корею, відіграє роль спеціального посланця Д. Трампа до Кіма або посла доброї волі та може неформально сприяти переговорам на найвищому рівні. Однак на цій зустрічі спортсмен не відіграв будь-якої офіційної ролі, хоча прибув до Сингапуру напередодні саміту та розмістив у Twitter своє фото в майці з написом «Мир починається у Сингапурі» [32]. У книзі «Кімната, де це відбулося: мемуари з Білого дому» (2020 р.) колишній радник президента з національної безпеки Дж. Болтон розповів, що під час робочого ланчу на саміті Д. Трамп і Кім «говорили про гольф, Д. Родмана й про те, як жіноча збірна США з футболу перемогла команду КНДР на Олімпійських іграх 2016 р.» [33]. Д. Родман продовжував наполегливо просувати ідею про те, що баскетбол може об'єднати лідерів двох країн. У червні 2018 р. він заявив, що «Трампу потрібно поїхати до Пн. Кореї, а Кіму – відвідати США», і «перше, що хоче зробити Кім, – це піти на гру «Нікс» («Knicks»), піти в «Медісон Сквер Гарден» [34]. Без посередництва й участі Д. Родмана відбулася зустріч Д. Трампа з Кімом у В'єтнамі в кінці лютого 2019 р., хоча він пропонував президенту США свої послуги. При цьому в спілкуванні з пресою спортсмен постійно наголошує, що зазнає постійних образ у США за спроби налагодити контакти з Пн. Кореєю. Літом 2013 р., після свого візиту до КНДР, Д. Родман навіть заявив, що йому потрібно присудити Нобелівську премію миру за налагодження зв'язків між Пн. Кореєю й США (між Пхеньяном та Вашингтоном немає дипломатичних відносин, а їхні інтереси представляє посольство Швеції, також зв'язок підтримують через штаб-квартиру ООН у Нью-Йорку). «Не знаю, чому з усіх людей турбуватися про спільну безпеку повинен саме Д. Родман. Начебто це не моя робота, а іншого чорного хлопця (Б. Обама – С. Кулик)», – навів аргументи Д. Родман [2]. Отже, Д. Родман був переконаний, що спільне захоплення Кіма й Б. Обами баскетболом може стати точкою відліку для діалогу між лідерами двох держав, принаймні телефонним переговорам. Свою позицію стосовно Кіма Д. Родман сформулював так: «Я не схвалюю те, чим він займається, але він мій друг» (березень 2013 р.).

Відсутня певна спланованість, періодичність, тривалість поїздок Д. Родмана до Пн. Кореї, визначеність складу їх учасників. Наприклад, перший візит відбувся на запрошення Кіма, другий – із метою

тренування спортсменів КНДР, третій – із нагоди дня народження Кім і проведення показового матчу, найтривалішою була п'ятиденна поїздка у 2017 р. Попри те, що разом із Д. Родманом до КНДР приїжджали інші ексбаскетболісти, журналісти (перша й четверта поїздки), телеведучий М. Купер, який повинен був написати книгу про матч за участю групи колишніх зірок НБА у Пхеньяні (четверта поїздка), він завжди залишався центральною фігурою в медіапросторі. У 2014 р. в ефірі каналу «ESPN» баскетболіст заплакав і просив вибачення за свої візити до КНДР. Тоді він пообіцяв, що більше ніколи туди не повернеться, але не дотримав слова [35]. Під час поїздок у КНДР баскетболіст перебуває лише в столиці, відвідує пропагандистсько-ідеологічні об'єкти, привозить представникам влади країни «неполітичні» подарунки, розважається та відпочиває. Його ніколи не запрошували до участі в офіційних заходах, за винятком дня народження Кіма. Тобто спортсмен поводить себе як турист.

Автор простежив певну обумовленість поїздок Д. Родмана внутрішньополітичною ситуацією у КНДР і становищем на міжнародній арені. Експерти стверджують, що Д. Родман з'являється в Пн. Кореї в той момент, коли відносини між КНДР і США вкрай загострені. Так, Д. Родмана критикували за його першу поїздку, бо вона припала на той час, коли Пн. Корея погрожувала ракетними ударами по США, Пд. Кореї та Японії. Тобто візити Д. Родмана влада КНДР використовує для відвернення уваги від важливих політичних подій. Наприклад, візит Д. Родмана в грудні 2013 р. до Пхеньяну, засвідчив одноособове лідерство Кіма після усунення від влади свого дядька. Поїздка Д. Родмана в червні 2017 р. збіглась у часі з роботою американської секретної дипломатичної місії зі звільненням американського студента О. Вармб'є. Непрямим доказом цього є той факт, що Д. Родман хотів прилетіти раніше, але влада КНДР декілька тижнів не давала йому дозволу [5].

Д. Родман також заявляв, що до своїх візитів у КНДР хоче залучити інших відомих осіб. В інтерв'ю виданню «Us Weekly» (літо 2018 р.) баскетболіст повідомив, що планує запросити до КНДР американського реп-виконавця Каньє Веста [35]. Відомий баскетболіст неодноразово здійснював приватно-політичні поїздки до інших недемократичних країн світу. Так, учергове перебуваючи в Росії 27–28 листопада 2014 р., він, крім участі в благодійному аукціоні, організованому для ознайомлення дітей з американським баскетболом і футболом, улаштував в одному зі столичних нічних клубів імпровізовані торги «патріотичними футболками» зі своїми автографами. Футболки з написами «Санкції? Не смешите мои «Искандеры» і «У нас свои приколы без вашей «Кока-

Колы» були продані відвідувачам клубу за чималі гроші [36]. Спортивна складова частина цієї поїздки не вдалася, бо баскетболіста не пустили в приміщення Російського державного університету фізичної культури в Москві, де він планував провести майстер-клас. Пізніше, згадуючи цю поїздку, Д. Родман говорив, що В. Путін – «крутий хлопець», маючи на увазі те, як розважався з президентом у компанії російських дівчат [37]. Зауважимо, що Росія – одна з головних союзників КНДР ще з часів існування СРСР. Отже, публічні епатажні політичні дії Д. Родмана мають на меті привернути до нього увагу аудиторії й ЗМК, підтвердити імідж найепатажнішого спортсмена сучасності, здобути нових впливових друзів. У спілкуванні з лідерами країн з авторитарними політичними режимами він свідомо обирає антиамериканські, антизахідні гасла.

Під час поїздок Д. Родмана у КНДР із ним не завжди зустрічався Кім Чен Ін, наприклад під час третьої поїздки, проведення саміту США – КНДР у Сингапурі. Кім ніколи не коментував візитів американця, його «баскетбольну дипломатію», а їхні спільні фото Корейське центральне інформаційне агентство подавало без зазначення дати. Тому неможливо встановити достовірність розмов, фактів, викладених спортсменом. Д. Родман не володіє інформацією про ситуацію у КНДР, хоча стверджує, що підтримує контакти з представниками влади країни. Так, йому нічого не було відомо про страту дядька Кіма у 2014 р., якого він особисто бачив під час своєї поїздки до КНДР (січень 2014 р.), не знав він про стан здоров'я Кіма у квітні 2020 р., коли прозахідні ЗМІ поширили чутки про смерть лідера КНДР після того, як він тривалий час не з'являвся на публіці [38]. Тому можна зробити висновок, що спортивно-політичні контакти Д. Родмана із Кім Чен Іном ініціює й контролює особисто «товариш Кім».

Саме завдяки поїздкам до Пн. Кореї, Д. Родман постійно привертає до себе увагу засобів масової комунікації. Він охоче дає інтерв'ю журналістам у США напередодні візиту у КНДР, спілкується з ними під час пересадки в аеропорту Пекіна, виступає на державному телебаченні Пн. Кореї й усе це повторюється знову на зворотному шляху. Під час свого спілкування з представниками мас-медіа Д. Родман повідомляє неважливу інформацію: про резиденцію, яхту Кіма, народження його доньки (візит у вересні 2013 р.), що тривалий час не розголошувала влада країни. Висловлювання баскетболіста про Кіма не додають нічого нового для кращого розуміння рис характеру диктатора, особливостей внутрішньополітичних процесів у Пн. Кореї, векторів її зовнішньої політики. Наприклад, спортсмен розповідав, що під час візиту у 2013 р.

Кім показував йому «свої гармати й військових», він «бачив усе», однак при цьому уникав будь-якої конкретики. Д. Родман також заявляв, що ЗМІ дуже часто брешуть, коли пишуть щось про Кім Чен Іна, бо насправді він «дуже вихований та чемний чоловік, приємний співрозмовник». Після відвідин КНДР у кінці лютого 2013 р. в інтерв'ю британській газеті «The Sun» Д. Родман охарактеризував Кіма як «веселу дитину, яка хотіла за краще слухати поп-музику, аніж починати ядерну війну» [39]. Також Д. Родман за будь-якої нагоди вдається до PR-акції на підтримку Кіма – під час випивки в барі готелю, інтерв'ю для зйомок документального фільму про історію «Буллс» 1990-х рр. «Останній танець». «Дипломатична місія» «зірки» НБА до Пн. Кореї і його братання з Кім Чен Іном привернули увагу студії «Fox», яка придбала пітч під назвою «Дипломат» [40]. Отже, Д. Родману вдається постійно привертати увагу представників ЗМІ до себе й «Верховного вождя», що дає хорошу основу для поширення північнокорейської пропаганди.

Кім Чен Ін не полишає спроб запросити відомих американських баскетболістів до КНДР, не вдаючись до дружби та послуг Д. Родмана. Так, напередодні другого ядерного саміту в Ханой (травень 2019 р.) представники північнокорейської сторони наполягали на тому, щоб письмовий запит у рамках культурного обміну між США й КНДР про те, щоб «відомі баскетболісти» приїхали в КНДР з офіційним візитом, був уключений до спільної заяви про денуклеаризацію півострова. Однак сторонам не вдалося домовитись [41]. Отже, влада КНДР прагне самостійно розширити спортивні контакти, нівелюючи участь у них Д. Родмана.

Д. Родман розглядає поїздки до КНДР як можливість розв'язати свої фінансові проблеми. Візити Д. Родмана до Пн. Кореї організовували спонсори: у грудні 2013 р. ним була одна з найбільших букмекерських компаній у світі – ірландська «Paddy Power», яка котирується на Лондонській і Дублінській фондовій біржах. Компанія відома ризикованим маркетингом, тому під час перших поїздок до Пн. Кореї спортсмен носив бейсболку «Paddy Power». Із лютого 2013 р. компанія співпрацювала зі спортсменом над проектом «Paddy Power & Dennis Rodman Invitational» («Paddy Power і Денніс Родман запрошують»). Цей міжнародний баскетбольний турнір мав відбутись у Пхеньяні в січні 2014 р. за офіційної підтримки уряду й лідера КНДР [42]. Представник компанії заявив, що в таких політичних умовах «культурні та спортивні обміни ще більше важливі» [16]. Дії «Paddy Power» викликали критику з боку правозахисних груп, зокрема «Міжнародної амністії» [43]. У

підсумку, зважаючи на «реакцію світової спільноти та повне засудження північнокорейського режиму за останні події», у грудні 2013 р. компанія визнала свою помилку й припинила підтримку майбутніх змагань. Отже, відомий оператор спортивних ставок, побоюючись іміджевих утрат, відмовився бути спонсором баскетбольного турніру за участі Кіма. По-друге, спонсором поїздки Д. Родмана у КНДР у червні 2017 р. була криптовалюта «PotCoin», випущена у 2014 р. для використання в легальній торгівлі марихуаною в країнах із жорстким державним регулюванням. Представники цифрової валюти «вірили в місію Д. Родмана зі встановлення миру у світі», а баскетболіст носив фірмовий одяг «Pot Coin Merch». Як результат, експозиція вартості монети на нетривалий час збільшилася [44]. Прессекретар «Pot Coin» заявив «Washington Post», що Д. Родман «zasлугує Нобелівської премії миру разом із президентом Д. Трампом і маршалом Кім Чен Іном». «Pot Coin» також спонсорувала поїздку Д. Родмана на саміт у Сингапурі у 2018 р. [45]. Хоча мотиви перебування Д. Родмана на саміті залишилися незрозумілими, він підтримав президента Д. Трампа, одягнувши шляпу «Make America Great Again» («Зроби Америку знову великою») і зелену сорочку «PotCoin». Так, Д. Родман під час своїх поїздок успішно рекламував віртуальні платіжні засоби. По-третє, станом на травень 2012 р. баскетболіст заборгував своїй колишній дружині 800 тис. дол. США на утримання дітей і під час судового процесу заявляв, що він банкрут; тому, щоб заробити кошти, бере участь у показових матчах в Азії та Європі [46]. Імовірно, візити Д. Родмана до КНДР оплачує Кім за можливість власного піару. Як заявив в етері радіо «Ехо Москви» (2017 р.) перший заступник гендиректора ТАСС М. Гусман, Д. Родман отримував пів мільйона доларів США щоразу за поїздку до КНДР [4]. По-четверте, у 2017 р. спортсмен продавав онлайн обмежену серію футболок «Ambassador Rodman» («Посол Родман. Я прийшов з миром») за 24,99 дол. США [47], в одній із яких він з'явився перед журналістами в США після поїздки до КНДР. Отже, Д. Родман успішно комерціалізував свою спортивну славу й особисту популярність у політичний імідж, тому покращення матеріального становища Д. Родмана небезпідставно пов'язують із його поїздками до Пн. Кореї.

Легенда НБА Д. Родман називає Кім Чен Іна «хорошим хлопцем» і «своїм справжнім другом», незважаючи на засудження його дій міжнародним співтовариством, а свої поїздки до Пн. Кореї – «баскетбольною дипломатією» й «дружніми жестами». Незважаючи на те, що Денніс постійно підкреслює, що йому нецікава політика влади КНДР,

віджартовується про загрози ядерної атаки з боку Пхеньяну, не говорить про голод і трудові табори, мотиви його візитів до Пн. Кореї ніколи не були повністю прозорими, а дії – зрозумілими. Як влучно зауважив, Ш. Сміт, ідеолог проєкту «Vise» про баскетбол у КНДР, «це дуже дивно. Дітей Пн. Кореї годують антиамериканською пропагандою з пелюшок, переконуючи, що американізм – зло. Водночас це нормально – обожнювати американський баскетбол» [48].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Кім Чен Ін і Д. Родман насамперед зацікавлені в розвитку спортивних контактів. Візити легенди баскетболу до «країни трьох Кімів» були яскравим жестом перших років правління Кіма-третього. Запрошення відомого спортсмена – це вдала інвестиція в особистий імідж «Верховного вождя», а також у внутрішньополітичний та міжнародний імідж КНДР. Ураховуючи той факт, що поїздки «зірки» НБА відбувалися на тлі зростання напруженості у відносинах між США й КНДР, це допомагало Кіму без особливих зусиль збільшити свою популярність у країні, зміцнити владу в очах світової громадськості, залишатись у світовому інформаційному просторі. При цьому «вождь» частково перекладав відповідальність за те, що відбувається в країні, на запрошеного спортсмена, бо таким чином останній демонстрував свою солідарність із режимом Кіма. Позитивними аспектами поїздок Д. Родмана до Пн. Кореї автор вважає такі: привернення уваги світової спільноти до КНДР і її лідера, медійний резонанс щодо становища громадян США, ув'язнених у КНДР (наприклад К. Бая, О. Вармб'є), дотримання прав людини в цій державі. Автор стверджує, що Д. Родман з часу першої своєї поїздки до КНДР чітко усвідомлював неможливість за посередництвом спорту «допомогти» розв'язати політичні проблеми з Кім Чен Іном, а всі його спроби у цьому контексті були вимушеною реакцією на тиск світової громадськості, яка хотіла бачити в спортсменові справжнього, за словами самого Денніса, «баскетбольного посла миру». Тому політичні питання поступово зникли з порядку денного візитів Д. Родмана. П'ять поїздок експортсмена в Пн. Корею й зустрічі з Кімом протягом останніх восьми років не дали будь-яких політичних результатів – за сприяння Д. Родмана нікого з американських громадян не звільнили, відносини між країнами і їхніми лідерами не покращилися, контакти не набули якісно нового змісту. Також збірна КНДР із баскетболу під керівництвом Д. Родмана жодного разу не потрапила на чемпіонат світу або Олімпійські ігри. Значні

часові проміжки між візитами й те, що останній із них відбувся ще у 2017 р., свідчать про те, що Кім утратив інтерес до баскетбольних ініціатив американця. Тому автор статті вважає, що візити Д. Родмана до КНДР – це приватно-спортивні поїздки та своєрідний спортивно-політичний туризм. Тому у випадку продовження у найближчому майбутньому спортивно-політичних контактів між ними ім'я Д. Родмана залишиться в заголовках газет поряд із «видатним товаришем» Кім Чен Їном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кирьянов, О. Какие подарки получали лидеры Северной Кореи. URL: <https://rg.ru/2015/05/27/muzei-site.html>.
2. Деннис Родман будет тренировать сборную Северной Кореи. URL: <https://www.delfi.lt/ru/sport/world/dennis-rodman-budet-trenirovat-sbornuyu-severnoj-korei.d?id=62276129>.
3. Кирьянов, О. Деннис Родман может выполнять роль спецпосла Трампа к Ким Чен Ёну. URL: <https://rg.ru/2017/06/13/dennis-rodman-mozhet-vypolniat-rol-specposla-trampa-k-kim-chen-ynu.html>.
4. Ким Чен Ён, руководитель Северной Кореи, Программа «48 минут», выпуск от 13 сентября 2017 р. URL: <https://echo.msk.ru/programs/48minut/2054190-echo/>.
5. Файфилд, А. (2020). Великий преемник. Божественно совершенная судьба выдающегося товарища Ким Чен Ёна. Электронная книга, Альпина Паблишер, (Россия в глобальной политике).
6. Coren, A., Hanna, J. Dennis Rodman lands in North Korea to train basketball team, news agency says. URL: <https://edition.cnn.com/2013/12/19/world/asia/north-korea-dennis-rodman/index.html>.
7. McCurry, J. Kim Jong-un the clear winner in Dennis Rodman's basketball diplomacy. URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/jan/08/kim-jong-un-dennis-rodman-north-korea>.
8. Meacham-Zittel, R. To negotiate with North Korea, send in Dennis Rodman. URL: <https://nondoc.com/2017/08/16/negotiate-north-korea-send-dennis-rodman/>.
9. Weinreich, M. Dennis Rodman, Kim Jong Un watch basketball game in North Korea. URL: <https://www.si.com/si-wire/2013/02/28/dennis-rodman-north-korea-kim-jong-un>.
10. Американский баскетболист и северокаорейский лидер посетили баскетбольный матч. URL: <https://www.golosameriki.com/a/nokor-nba/1613202.html>.
11. Деннис Родман и Ким Чен Ён спланировали совместный отпуск. URL: https://lb.ua/world/2013/03/12/192300_dennis_rodman_kim_chen_in.html.
12. Деннис Родман – Ким Чен Ёну: отпусти американца домой. URL: <https://www.golosameriki.com/a/nokor/1656842.html>.
13. Баскетболист Деннис Родман вернулся из Северной Кореи. URL: <https://www.golosameriki.com/a/dennis-rodman/1745399.html>.
14. Денніс Родман очолить збірну КНДР. URL: <https://ua.korrespondent.net/sport/basketball/1601683-dennis-rodman-ocholit-zbirnu-kndr/>.

15. Chiari, M. Dennis Rodman and Paddy Power Announce Basketball Invitational in North Korea. URL: <https://bleacherreport.com/articles/1767001-dennis-rodman-and-paddy-power-announce-basketball-invitational-in-north-korea>.

16. Деннис Родман едет в КНДР. URL: <https://www.golosameriki.com/a/dennis-rodman-nokor/1811269.html>.

17. Ким Чен Ын и Деннис Родман присутствуют на баскетбольном матче в Пхеньяне. URL: <https://www.svoboda.org/a/25224584.html>.

18. Goldberg, R. Dennis Rodman Wants to «Straighten Things Out» Between Donald Trump, North Korea. URL: <https://bleacherreport.com/articles/2731781-dennis-rodman-wants-to-straighten-things-out-between-donald-trump-north-korea>.

19. Ким Чен Ын придумал безумные и странные правила игры в баскетбол. URL: <https://sport.rambler.ru/other/43954593-kim-chen-yn-bridumal-bezumnye-i-strannye-pravila-igry-v-basketbol/>.

20. Юрчук, М. Кім Чен Ин у захваті від баскетболу. Він все життя фанатіє від НБА та мріяв поговорити про це з Бараком Обамою. URL: Блог Штатна ситуація, <https://ua.tribuna.com/tribuna/blogs/mirychblog/2832765.html>.

21. Визит Денниса Родмана в Северную Корею. URL: <http://www.nbasports.ru/news/novosti-nba/vizit-dennisa-rodmana-v-severnuyu-koreyu.html>.

22. Dong-hyuk, Shin. How Dennis Rodman can help the North Korean people. URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/how-dennis-rodman-can-help-the-north-korean-people/2013/12/17/b08e55dc-6689-11e3-8b5b-a77187b716a3_story.html.

23. Племенной жеребец Деннис Родман. URL: <https://archive.aif.ru/archive/1626431>.

24. Арасланов, М. «Я так сильно хотел, чтобы меня любили». Трагедия великого Денниса Родмана. URL: https://www.championat.com/basketball/article-4185597-legenda-nba-dennis-rodman-stal-uspeshnym-nesmotrja-na-tragicheskie-obstojatelstva-v-zhizni.html?utm_source=copypaste.

25. Денниса Родмана арестовали за вождение в нетрезвом виде. URL: <https://mir24.tv/news/16286923/dennisa-rodmana-arestovali-za-vozhdenie-v-netrezvom-vidе>.

26. Andrews-Dyer, H. A brief guide to Dennis Rodman's long, weird history with North Korea. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/reliable-source/wp/2018/06/12/a-brief-guide-to-dennis-rodman-s-long-weird-history-with-north-korea/>.

27. Salcedo, M. Dennis Rodman: Kim Jong Un wants to talk basketball with Obama. URL: <https://www.ctvnews.ca/sports/dennis-rodman-kim-jong-un-wants-to-talk-basketball-with-obama-1.1179659>.

28. Обама не стал звонить Ким Чен Уну. URL: <https://korrespondent.net/world/1516343-obama-ne-stal-zvonit-kim-chen-unu>.

29. Чудновцев, С. Одіозний гравець НБА Денніс Родман запропонував Трампу допомогу в організації зустрічі з Кім Чен Ином. URL: https://nv.ua/ukr/world/countries/odioznij-hravets-nba-dennis-rodman-zaproponuvav-trampu-dopomohu-v-orhanizatsiji-zustrichi-z-kim-chen-inom-2456872.html?utm_content=set_lang.

30. Ветеран НБА Деннис Родман вновь отправился в Северную Корею. URL: <http://www.runyweb.com/articles/people/star-life/dennis-rodman-travels-to-north-korea-again.html>.

31. Rodman defends controversial visit to DPRK. URL: https://www.chinadaily.com.cn/world/2014-01/08/content_17222381.htm.

32. Баскетболист Деннис Родман прибыл в Сингапур в канун саммита США – КНДР. URL: <https://mir24.tv/news/16309232/basketbolist-dennis-rodman-pribyl-v-singapur-v-kanun-sammita-ssha-kndr>.

33. Гаврилец, Б. Джон Болтон: «Дональд Трамп и Ким Чен Ын на саммите в Сингапуре говорили о Деннисе Родмане». URL: <https://ua.tribuna.com/basketball/1086366003.html>.

34. Niemietz, B. Dennis Rodman plans to take Kim Jong Un to a Knicks game. URL: <https://www.nydailynews.com/entertainment/ny-ent-dennis-rodman-james-dolan-kim-jung-un-20180626-story.html>.

35. Деннис Родман хочет, чтобы Канье записал альбом в Северной Корее. URL: <https://www.buro247.ua/culture/music/dennis-rodman-kanye-west-north-korea-album.html>.

36. В России унизили Денниса Родмана. URL: http://www.gazeta.ru/sport/2014/11/28/a_6320005.shtml.

37. Weaver, A. First Kim Jong-Un, Now Putin: Dennis Rodman Says Russian President Is ‘Actually Cool’. URL: <https://dailycaller.com/2014/12/09/first-kim-jong-un-now-putin-dennis-rodman-says-russian-president-is-actually-cool-video/>.

38. Колов, А. Деннис Родман отреагировал на слухи о смерти Ким Чен Ына. URL: <https://www.championat.com/basketball/news-4043725-dennis-rodman-otreagirowal-na-sluhi-o-smerti-kim-chen-yna.html>.

39. Деннис Родман рассказал о дочери Ким Чен Уна. URL: <https://korrespondent.net/world/1528192-dennis-rodman-rasskazal-o-docheri-kim-chen-una>.

40. О встрече баскетболиста и диктатора снимут фильм. URL: <http://thr.ru/cinema/o-vstrece-basketbolista-i-diktatora-snimut-film>.

41. Ким Чен Ын требовал приезда «известных баскетболистов» в рамках ядерной сделки с США. URL: <https://ua.tribuna.com/basketball/1074434807.html>.

42. North Korea to Host Paddy Power Dennis Rodman Invitational. URL: <https://www.businesswire.com/news/home/20130909006149/en/North-Korea-to-Host-Paddy-Power-Dennis-Rodman-Invitational>.

43. Paddy Power Pulls Dennis Rodman North Korea Sponsorship. URL: <https://sbc-news.co.uk/featurednews/2014/01/02/paddy-power-pulls-dennis-rodman-north-korea-sponsorship/>.

44. Mullen, J. Dennis Rodman's North Korea trip is backed by a digital currency for weed. URL: <https://money.cnn.com/2017/06/13/technology/dennis-rodman-north-korea-potcoin/index.html>.

45. Почему Деннис Родман продвинул Поткоина на саммите в Северной Корее. URL: <https://hitechglitz.com/russia/%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%BC%D1%83-%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%81->

46. Деннис Родман приговорен к исправительным работам. URL: <http://sport.big-mir.net/basketball/other/1546011-Dennis-Rodman-prigovoren-k-ispravitel-nym-rabotam>.

47. Ambassador Rodman Official Tee. URL: <https://represent.com/rodman/dennis-rodman-ambassador-i-come-in-peace-limited-edition-t-shirt>.

48. Zinser, L. Tensions Rising With North Korea, but Dennis Rodman Is There. URL: <https://www.nytimes.com/2013/02/27/sports/basketball/dennis-rodman-arrives-in-north-korea-for-tour.html>

REFERENCES

1. Kir'janov, O. Kakie podarki poluchali lidery Severnoj Korei. URL: <https://rg.ru/2015/05/27/muzei-site.html>.
2. Dennis Rodman budet trenirovat' sbornuju Severnoj Korei. URL: <https://vzv.delfi.lt/ru/sport/world/dennis-rodman-budet-trenirovat-sbornuju-severnoj-korei.d?id=62276129>.
3. Kir'janov, O. Dennis Rodman mozhet vpolnjat' rol' specposla Trampa k Kim Chen Ynu. URL: <https://rg.ru/2017/06/13/dennis-rodman-mozhet-vpolniat-rol-specposla-trampa-k-kim-chen-ynu.html>.
4. Kim Chen Yn, rukovoditel' Severnoj Korei, Programma «48 minut», vypusk ot vid 13 sentjabrja 2017 r. URL: <https://echo.msk.ru/programs/48minut/2054190-echo/>.
5. Fajfild, A. Velikij preemnik. Bozhestvenno sovershennaja sud'ba vydajushhegosja tovarishha Kim Chen Yna. Elektronnaja kniga, Al'pina Pabliher, 2020, (Rossija v global'noj politike).
6. Coren, A., Hanna, J. Dennis Rodman lands in North Korea to train basketball team, news agency says. URL: <https://edition.cnn.com/2013/12/19/world/asia/north-korea-dennis-rodman/index.html>.
7. McCurry, J. Kim Jong-un the clear winner in Dennis Rodman's basketball diplomacy. URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/jan/08/kim-jong-un-dennis-rodman-north-korea>.
8. Meacham-Zittel, R. To negotiate with North Korea, send in Dennis Rodman. URL: <https://nondoc.com/2017/08/16/negotiate-north-korea-send-dennis-rodman/>.
9. Weinreich, M. Dennis Rodman, Kim Jong Un watch basketball game in North Korea. URL: <https://www.si.com/si-wire/2013/02/28/dennis-rodman-north-korea-kim-jong-un>.
10. Amerikanskij basketbolist i severokorejskij lider posetili basketbol'nyj match. URL: <https://www.golosameriki.com/a/nokor-nba/1613202.html>.
11. Dennis Rodman i Kim Chen Yn splanirovali sovmestnyj otpusk. URL: https://lb.ua/world/2013/03/12/192300_dennis_rodman_kim_chen_in.html.
12. Dennis Rodman – Kim Chen Ynu: otpusti amerikanca domoj. URL: <https://www.golosameriki.com/a/nokor/1656842.html>.
13. Basketbolist Dennis Rodman vernulsja iz Severnoj Korei. URL: <https://www.golosameriki.com/a/dennis-rodman/1745399.html>.
14. Dennis Rodman ocholyt zbirnu KNDR. URL: <https://ua.korrespondent.net/sport/basketball/1601683-dennis-rodman-ocholit-zbirnu-kndr/>.
15. Chiari, M. Dennis Rodman and Paddy Power Announce Basketball Invitational in North Korea. URL: <https://bleacherreport.com/articles/1767001-dennis-rodman-and-paddy-power-announce-basketball-invitational-in-north-korea>.
16. Dennis Rodman edet v KNDR. URL: <https://www.golosameriki.com/a/dennis-rodman-nokor/1811269.html>.
17. Kim Chen Yn i Dennis Rodman prisutstvujut na basketbol'nom matche v Phen'jane. URL: <https://www.svoboda.org/a/25224584.html>.
18. Goldberg, R. Dennis Rodman Wants to «Straighten Things Out» Between Donald Trump, North Korea. URL: <https://bleacherreport.com/articles/2731781-dennis-rodman-wants-to-straighten-things-out-between-donald-trump-north-korea>.
19. Kim Chen Yn pridumal bezumnye i strannye pravila igry v basketbol. URL: <https://sport.rambler.ru/other/43954593-kim-chen-yn-pridumal-bezumnye-i-strannye-pravila-igry-v-basketbol>

20. Yurchuk, M. Kim Chen Yn u zakhvati vid basketbolu. Vin vse zhyttia fanatii vid NBA ta mriiav pohovoryty pro tse z Barakom Obamoiu. URL: <https://ua.tribuna.com/tribuna/blogs/miryhblog/2832765.html>.

21. Vizit Dennisa Rodmana v Severnuju Koreju. URL: <http://www.nbasports.ru/news/novosti-nba/vizit-dennisa-rodmana-v-severnuyu-koreyu.html>.

22. Dong-hyuk, Shin. How Dennis Rodman can help the North Korean people. URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/how-dennis-rodman-can-help-the-north-korean-people/2013/12/17/b08e55dc-6689-11e3-8b5b-a77187b716a3_story.html.

23. Plemennoj zherebec Dennis Rodman. URL: <https://archive.aif.ru/archive/1626431>.

24. Araslanov, M. «Ja tak sil'no hotel, chtoby menja ljubili». Tragedija velikogo Dennisa Rodmana. URL: https://www.championat.com/basketball/article-4185597-legenda-nba-dennis-rodman-stal-uspeshnym-nesmotrja-na-tragicheskie-obstojatelstva-v-zhizni.html?utm_source=copypaste.

25. Dennisa Rodmana arestvovali za vozhdzenie v netrezvom vide. URL: <https://mir24.tv/news/16286923/dennisa-rodmana-arestovali-za-vozhdzenie-v-netrezvom-vidе>.

26. Andrews-Dyer, H. A brief guide to Dennis Rodman's long, weird history with North Korea. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/reliable-source/wp/2018/06/12/a-brief-guide-to-dennis-rodmans-long-weird-history-with-north-korea/>

27. Salcedo, M. Dennis Rodman: Kim Jong Un wants to talk basketball with Obama. URL: <https://www.ctvnews.ca/sports/dennis-rodman-kim-jong-un-wants-to-talk-basketball-with-obama-1.1179659>

28. Obama ne stal zvonit' Kim Chen Unu. URL: <https://korrespondent.net/world/1516343-obama-ne-stal-zvonit-kim-chen-unu>.

29. Chudnovtsev, S. Odiozni hravets NBA Dennis Rodman zaproponuvav Trampu dopomohu v orhanizatsii zustrichi z Kim Chen Ynom. URL: https://nv.ua/ukr/world/countries/odioznij-hravets-nba-dennis-rodman-zaproponuvav-trampu-dopomohu-v-orhanizatsiji-zustrichi-z-kim-chen-inom-2456872.html?utm_content=set_lang.

30. Veteran NBA Dennis Rodman vnov' otpravilsja v Severnuju Koreju. URL: <http://www.runyweb.com/articles/people/star-life/dennis-rodman-travels-to-north-korea-again.html>.

31. Rodman defends controversial visit to DPRK. URL: https://www.chinadaily.com.cn/world/2014-01/08/content_17222381.htm.

32. Basketbolist Dennis Rodman pribyl v Singapur v kanun sammita SShA – KNDR. URL: <https://mir24.tv/news/16309232/basketbolist-dennis-rodman-pribyl-v-singapur-v-kanun-sammita-ssha-kndr>.

33. Gavrilec, B. Dzhon Bolton: «Donal'd Tramp i Kim Chen Yn na sammite v Singapore govorili o Dennise Rodmane». URL: <https://ua.tribuna.com/basketball/1086366003.html>.

34. Niemietz, B. Dennis Rodman plans to take Kim Jong Un to a Knicks game. URL: <https://www.nydailynews.com/entertainment/ny-ent-dennis-rodman-james-dolan-kim-jung-un-20180626-story.html>.
35. Dennis Rodman hochet, chtoby Kan'e zapisal al'bom v Severnoj Koree. URL: <https://www.buro247.ua/culture/music/dennis-rodman-kanye-west-north-korea-album.html>.
36. V Rossii unizili Dennisa Rodmana. URL: http://www.gazeta.ru/sport/2014/11/28/a_6320005.shtml.
37. Weaver, A. First Kim Jong-Un, Now Putin: Dennis Rodman Says Russian President Is 'Actually Cool'. URL: <https://dailycaller.com/2014/12/09/first-kim-jong-un-now-putin-dennis-rodman-says-russian-president-is-actually-cool-video/>.
38. Kolov, A. Dennis Rodman otreagirowal na sluhi o smerti Kim Chen Yna. URL: <https://www.championat.com/basketball/news-4043725-dennis-rodman-otreagirowal-na-sluhi-o-smerti-kim-chen-yna.html>.
39. Dennis Rodman rasskazal o docheri Kim Chen Una. URL: <https://korrespondent.net/world/1528192-dennis-rodman-rasskazal-o-docheri-kim-chen-una>.
40. O vstreche basketbolista i diktatora snimut fil'm. URL: <http://thr.ru/cinema/o-vstreche-basketbolista-i-diktatora-snimut-film>.
41. Kim Chen Yn treboval priezda «izvestnyh basketbolistov» v ramkah jadernoj sdelki s SShA. URL: <https://ua.tribuna.com/basketball/1074434807.html>.
42. North Korea to Host Paddy Power Dennis Rodman Invitational. URL: <https://www.businesswire.com/news/home/20130909006149/en/North-Korea-to-Host-Paddy-Power-Dennis-Rodman-Invitational>.
43. Paddy Power Pulls Dennis Rodman North Korea Sponsorship. URL: <https://sbcnews.co.uk/featurednews/2014/01/02/paddy-power-pulls-dennis-rodman-north-korea-sponsorship/>.
44. Mullen, J. Dennis Rodman's North Korea trip is backed by a digital currency for weed. URL: <https://money.cnn.com/2017/06/13/technology/dennis-rodman-north-korea-potcoin/index.html>.
45. Pochemu Dennis Rodman prodvinul Potkoina na sammite v Severnoj Koree. URL: <https://hitechgitz.com/russia/%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%BC%D1%83-%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%81>
46. Dennis Rodman prigovoren k ispravitel'nym rabotam. URL: <http://sport.bigmir.net/basketball/other/1546011-Dennis-Rodman-prigovoren-k-ispravitel-nym-rabotam>.
47. Ambassador Rodman Official Tee. URL: <https://represent.com/rodman/dennis-rodman-ambassador-i-come-in-peace-limited-edition-t-shirt>.
48. Zinser, L. Tensions Rising With North Korea, but Dennis Rodman Is There. URL: <https://www.nytimes.com/2013/02/27/sports/basketball/dennis-rodman-arrives-in-north-korea-for-tour.html>.